

ისტორია

მ. თაქაიშვილი

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის წამდელი წევრი

მამანე ოქროშვილის კიდეზე ერთი ნახელება

1920 წლის ზაფხულს, რაქის მაზრაში არქეოლოგიური მოგზაურობისას (საქართველოს საისტორიო-საეთნოგრაფიო საზოგადოების მივლინებით) დავათვალიერე ბარაკონის ტაძარი. თანმხლებმა, საზოგადოების ფოტოგრაფმა თ. კიუნემ, ტაძრის სვეა სიძველეთა შორის, გადაიღო კანკელის წინ დასადგმელი ჯვარიც და ის სურათი ქვემოთ მოგვყავს.

როგორც ტაძრის ერთერთი მნახელი გვამცნობს, 1923 წელს ამ ჯვრისთვის ვილაცას აუძვრია ვერცხლის ფირფიტები, წაუხდენია ისინი და ერთი დაუქარგავს; მაგრამ შემდეგ კვლავ დაუქარავთ ეს ფირფიტები (დაკარგულიც კი) ჯვარზე ([1], გვ. 249, შენ. 1). მით უფრო საჭიროა ახლა გამოქვეყნება ამ ძეგლის ფოტოსურათისა, რომელიც მის დაზიანებამდეა გადაღებული.

ჯვარი ხისაა, შემოსილია ვერცხლის ფირფიტებით, რომლებზედაც არის ქედური გამოხატულებანი: ქრისტესი, ღვთისმშობლისა და იოანე ნათლისმცემლისა, ჯვარცმისა და წმ. გიორგის წამების სცენებისა. ჯვრის სიმაღლე 57 ს. უდრის, სიგანე—59 სმ. სურათები, ქართული ასომთავრული წარწერებითურთ რომელნიც წმინდანთა ვინაობასა და სურათების შინაარსს აღნიშნავენ, შემდეგი რიგითაა განლაგებული: სულ ზედა ნაწილშია ტახტზე მჯდომარე მაცხოვარი მკურთხეველი მარჯვენით, წარწერით „იჯ ქ-ე“ და მარცხენა გაშლილ ხელში სახარებით, რომელსაც აწერია: „მე ვ არ ნ ა თ ე ლ ი ს ო ფ ლ ი ს ა, რომ ე ლ ი...“ ამას ქვემოთ სრული ტანით გამოხატულია მიქელ მთავარანგელოზი, წარწერით „მქლ“.

ჯვარედინზე გამოხატულია ჯვარცმა ღვთისმშობლითა (ბერძნ. წარწერა ΜΡ ΘΥ) და იოანე ნათლისმცემლითურთ (წარწერა: „ი ე ნ თ ე ლ ი“). ჯვარცმის მარცხნივ—წმ. გიორგის განკითხვა, წარწერით: „აქა დეოკლეტიანე (sic!) წჯს გის განიკითხავს“, დეოკლეტიანე ტახტზე ზის, უკან მცველი უდგას, ხოლო წინ წმ. გიორგი, წარწერით „წჯ გი“) და ყარაულის ჯარისკაცი.

ჯვარცმის მარჯვნივ გამოხატულია ძელზე დაკრული წმ. გიორგი, წარწერით: „აქა, წჯ გი ძელზედა დაკრეს“. იქვე გამოხატულია, უწარწეროდ, წმ. გიორგის შოლტით გვემა.

ჯვრის მარცხენა და მარჯვენა მკლავთა ბოლოებში გამოხატულია—წელზევით, ვედრების კომპოზიციისებურად ლოცვის პოზებით—ღვთისმშობელი (მარცხნივ) და იოანე ნათლისმცემელი (მარჯვნივ). ღვთისმშობელს ბერძნულად აწერია: „ΜΡ ΘΥ“, ხოლო იოანეს ქართულად: „ი ე ნ თ ე ლ ი“.

ბარაკონის ჯვარი

ჯვრის ქვედა ტოტზე, უშუალოდ ჯვარცმის ქვემოთ, სრული ტანით გამოხატულია წმ. გიორგი, რომელიც ჯვარისკაცის ტანსაცმელით შემოსილი—შუბოსან-ფაროსანი, წარწერით: წ'დ გ'ი“. ამას ქვემოთ გამოხატულია წმ. გიორგის მკერდზე ლოდის დადება, წარწერით: „ლოდი, რომელი დასდევს მკერდს წ'სა გ'ის საპყრობილეს:“.

უფრო ქვემოთ ასომთავრული წარწერაა ოქრომჭედლისა:

წ'დო (sic!): გი: შე: ოქრომაჭედელი (sic!): მმნე“.

ამ სახელს, შემოკლებულს, სხვა მკვლევრები კითხულობენ: „mami“ [3] და მამანე“ [1].

პ. უვაროვისა სრულიადაც არ ახსენებს ჯვრის წარწერებს, ხოლო წამების სცენებს „რომელიდაც წმინდანს“ მიაკუთვნებს. გამოხატულებათა შესახებ კი წერს, რომ ისინი „საკმაოდ ტლანქია“ და რომ იგი ნებას აძლევს თავს „ექვი შეიტანოს ამ ჯვრის განსაკუთრებულ სიძველეში“ [2]. ბროსე ჯვარს XVII საუკუნით ათარილებს [3] (1, ჯვარს XII საუკუნითაც ათარილებდნენ [1], მაგრამ, რასაკვირველია, არც ეს იყო სწორი.

უეჭველია, რომ ჯვარი XV საუკუნეს ეკუთვნის. ოქრომჭედელ მამნესა და აგრეთვე მის მეუღლეს ულუმპის ანუ ულუმპიას ვიცნობთ აგრეთვე გელათის, შემოქმედისა და ჩხარის სიძველეთა წარწერებით. ამ ოსტატის ნახელავია, კერძოდ, ფირფიტები სადგერის (შემდგომ ჩხარის) დიდი, კანკელის წინ დასადგმელი, ჯვრისა, რომელიც ამის წინათ გამოვაქვეყნეთ [4]. მამნე ცხოვრობდა სამცხის ათაბაგის ყვარყვარე III (1436—1498) დროს. სადგერ-ჩხარის ფირფიტებზე გამოხატულია ცამეტი საუფლო დღესასწაული და წმ. გიორგის წამების სცენები, ბარაკონის ჯვრის ამგვარივე სცენების ანალოგიური.

მამნეს წარწერის ქვემოთ ბარაკონის ჯვარს აკრავს კიდევ ერთი ფირფიტა, რომელზედაც გამოხატულია წმ. გიორგის კირში ჩასმა, წარწერით: „აქა წ'ი'დ (sic!) გ'ი კირშინ (sic!) ჩაგდეს“.

ამრიგად, ბარაკონის კანკელის წინ დასადგმელი ჯვრის ფირფიტები გაკეთებულია მამნე ოქრომჭედლის მიერ, XV საუკუნის მეორე ნახევარში.

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა
აკადემია

(რედაქციას მოუვიდა 24.2.1949)

(1 ბროსე შეადგინა გელათის ტაძრის დიდი, გარეთ გამოსასვენებელი ჯვრის „ბურთზე“ გამოყვანილმა წარწერამ, რომელიც მამნე ოსტატის სახელს შეიცავს. ეს ჯვარი, როგორც ბროსეც ამბობს, გაუკეთებინებია აფხაზეთის კათოლიკოსს ევდემონ ჩხეტიძეს XVI საუკუნეში, იმერეთის მეფის ბაგრატ III დროს (1510—1548) ([3], გვ. 17). მაგრამ ბურთი, ეტყობა, რომელიდაც სხვა, უფრო ძველი (ალბათ XV საუკუნის) ჯვრიდან მოხვედრილა ამ ჯვარზე. ამ მცდარ საფუძველზე დაყრდნობით ბარაკონის ჯვრის დათარილებისას ბროსე—ჩანს, უკვე მექანიკური შეცდომის შედეგად—ამ უკანასკნელს XVII და არა XV საუკუნეს აკუთვნებს ([3] გვ. 64).

დამოწმებული ლიტერატურა

1. რაჭის ისტორიული ძეგლები. საქართველოს მუზეუმის შოამბე, ტ. VIII, 1933.
2. П. С. Уварова. Материалы по археологии Кавказа, вып. IV, стр. 121.
3. M. Brosset. Rapports sur un voyage Archéologique dans la Géorgie et l'Arménie. Rap. XII, 1851, p. 64.
4. ე. თაყაიშვილი. ჩხარის ეკლესიის სიძველენი. აკად. ს. ჯანაშიას სახელობის საქართველოს სახელმწ. მუზეუმის შოამბე, ტ. XV—B, 1948, გვ. 165—177.

პასუხისმგებელი რედაქტორის მოადგილე პროფ. დ. დოლიძე

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობის სტამბა, აკ. წერეთლის, ქ. № 7
 Типография Издательства Академии Наук Грузинской ССР, ул. Ак. Церетели № 7

ხელმოწერილია დასაბ. 26.6.1949
 ანაწყოების ზოგ. 1×11

საბეჭდი ფორმა 4
 საავტორო ფ. რაოდ. 5

შეგვ. 439

ტირ. 1800

ფე 04639